VI.

Sinodul din Florenta.

1. *Mitropolitul Grigorie*. Intr'un moment cand negocierile pentru Unire erau destul de inaintate, se infatisa la Roma chiar un cleric roman, Grigorie, care marturisi credinta catolica si fu hirotonisit acolo ca Mitropolit al Moldovei, primind misiunea de a aduce la catolicism, nu numai pe Moldovenii sai, dar si pe "Romanii si Bulgarii ce se afla in regatul Ungariei sau la hotarele lui". Un pasaport formal se dadu acestui "arhiepiscop al Moldovlahiei", pe care tara, in fruntea careia stateau fiii lui Alexandru-Voda, Ilie si Stefan, impacati acuma, n'avea de ce-l recunoaste. Moldova nu putea sa aiba atunci, cu cei doi Domni, atata vreme dusmani, dintre cari unul nu voia sa rabde pe celalt langa dansul, o adevarata politica, si inca politica indrazneata care ar fi intors-o la catolicismul din vremurile lui Latcu-Voda si ale lui Petru 1-iu.

Episcopul de Siretiu ramase si mai departe in Polonia; noul episcop de Baia, Petru din Zips, nu fu numit decat la 30 April 1438. Inaintasul sau se pare ca nici nu mai statea in cea mai veche cetate a Moldovei, ci-si cautase un adapost in manastirea cea batrana a Franciscanilor de la Trebes, langa Bacau, pe apa Negelului, cari Franciscani venisera din Secuime, din marea lor Casa de la Simlaul Ciucului. Ramasitele de catolicism erau amenintate, in sfarsit, si de propaganda husita, ocrotita, se zice, de Alexandru-cel-Bun, catre sfarsitul Domniei lui si represintata la 1438 de un preot Constantin, de loc din Roma, care se lauda ca este canonic al Lateranului si castiga multa lume la noua lege poporala, cu cartile sfinte in graiul vorbit si inteles in de obste.

2. *Husitismul in Moldova si Maramuras*. Husitismul navalise, in adevar, Ungaria, in acelasi timp cand luptatorii pentru biruinta Bibliei si Evangheliei, fara ceremonii si forme, fara Vladici si pompa, cuceriau orase in Statele Imparatului-rege si ajunsesera, pradand si cantand imnuri, in Zips si in Maramuras. Preotii din acest Maramuras romanesc sau din partile vecine ale Ardealului primira credinta noua, care ingaduia si mirenilor impartasenia "supt amandoua speciile", cu pane si cu vin, asa cum obisnuise totdeauna Biserica "greceasca" a Romanilor. Urmand exemplul Cehilor, cari talmacisera Psaltirea si toata Biblia, acela al Polonilor, cari aveau si ei psalmii in limba poporului, preoti din acestia cari primisera credinta simpla si intima a lui Hus cel ars pe rug tradusera, dupa un original slavon, pentru intaiasi data, parti din Scriptura. Astfel incepura sa umble din mana in mana manuscriptele care cuprindeau, intr'o aspra prosa, plina de greseli si incalcita, Psaltirea romaneasca, Vechiul Testament romanesc, Evanghelia si Faptele Apostolilor in limba noastra. Crezul catolic pastrat de Husiti era adaus la aceste lucrari incepatoare de talmacire, si se mai cetiau si unele legende: a Sf. Dumineci, a Sf. Vineri, in care se oglindesc superstitiile pe care, de mult timp, le raspandisera intre Romani preotii bulgari ce se convertisera la legea de suferinta si de entusiasm, de inlaturare a formelor, care poarta numele lui Bogomil, intemeietorul ei, la legea noului pavlichianism sau a bogomilismului. Iar, cu catva timp inainte ca husitismul unguresc sa faca astfel a-si lua inceputul literatura religioasa a Romanilor, Unguri, trecuti

la eresia cea mai iubita si inteleasa de popor, prefaceau in Trotusul Moldovei, inca din 1416, cartile sfinte in limba maghiara.

3. *Moldovenii la Sinodul din Florenta*. In aceste vremuri tulburi, cand catolicismul parea ca trage de moarte, cand eresia cuceria tot mai mult teren, dand roade asa de frumoase si noua ca Scriptura in graiul credinciosilor, cand un pribeag ca Grigorie putea sa fie sfintit la Roma ca “arhiepiscop al Moldovlahiei” latine si Benedict de la Severin putea sa capete, tot de la Papa, dreptul de a pastori Moldova, se mai intampla ca Scaunul metropolitan ramase vacant, de buna sama prin moartea lui Macarie. Biserica Moldovei fu administrata de protopopul Scaunului arhiepiscopal, Constantin, care ramase apoi vicariu, “loctiitor” de Mitropolit. Iar Patriarhia, careia Domni ca aceia din 1437 nu-i puteau sta in fata, se grabi a da Moldovei un nou arhipastor, pe titularul de Sebastia sau Sivas, in Asia Mica, Damian, care era un ucenic al patriarhului Iosif, “un om al lui”, “din chilia lui”, “dintre slujitorii lui”. Pentru negocierile in chestia numirii noului Mitropolit venise la Constantinopol protopopul si, cu dansul, fruntasul boier Neagoe. Nu credem ca ei sa se fi intors in tara, de unde nu i-ar fi trimes usor in Apus, la Ferrara si Florenta, pentru a lua parte la desbaterea Unirii. E mai admisibil ca se luara dupa staruintile Patriarhului si Imparatului, cari voiau sa aiba un alaiu cat mai stralucit, si se suira si ei pe corabiile care duceau pe Greci si pe Armeni spre termurile Italiei. Altfel n’am intelege de ce Biserica munteana nu si-a avut si ea represintantii la marele Sinod ecumenic.

Delegatii moldoveni luara parte regulat la sedinte, si Damian e pomenit de mai multe ori in cronica lui Syropulos, aratandu-se ca el era asa de mult impotriva inoirii in dogma, incat, uitand datoriile sale de recunostinta, facu parere deosebita de a Patriarhului Iosif. O cronica spune ca Trimesii s’au intors cu “barbile tunse”, Letini curati si in port; dar dupa purtarea lui Damian in sinod invinuirea pare sa nu fie intemeiata. De fapt, inca din Novembre 1447 locul lui era ocupat de un fost calugar al manastirii Petra, Ioachim, episcop de Agathopolis inca din 1433. Se credea ca, dupa moartea Imparatului Ioan al VIII-lea, un sinod constantinopolitan secret din 1450 s'a declarat impotriva Unirii si ca Damian fu represintat la el prin Macarie, Mitropolitul Nicomediei. S’a dovedit insa ca acest sinod este o nascocire interesata.